

ונתן לזה. (מו) שאלה מטרונות אחת את ר' יוסי בן חלפתא לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששת ימים, אמרה לו ומאותו יום מהו עושה, אמר לה יושב ועושה סולמות, מעלה לזה, ומוריד לזה, תדע לך כשביקש שיתעשרו בני ראובן ובני גד, הפיל את המדינים בידם, מה כתיב וישבו בני ישראל את נשי מדין [ואת שפם ואת כל בהמתם ואת כל מקניהם] (מגדל נ"ט), ואחר כך ומקנה רב היה לבני ראובן, הוי כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים, (מו) ואיזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך ושוב לך (תלמוד קמ"ג): חסלת פרשת מטות

פרשת מסעי

[א] אלה מסעי בני ישראל (מגדל נ"ז). (א) ילמדנו רבינו מי שנדרף (ב) מן הגוים ומן היליטין, מהו שיחלל את השבת, (ג) כך שנו רבותינו מי שהיה נדרף מן הגוים ומן היליטין, מחלל את השבת ומצייל את נפשו, שכך אנו מוצאין בדוד, (ד) כשביקש שאול להורגו ברח ספניו וימלט, אמרו רבותינו מעשה (ה) שבאו כתבים רעים מן המלכות לגדולי ציפורי, באו ושאלו את ר' אליעזר בן פרשא אמרו לו כתבים רעים באו לנו מן המלכות, (ו) מה אתה אומר נברח, והיה מתיירא לומר להם ברחו בשבת, (ז) אמר להם ולי אתם שואלים, לכו ושאלו את יעקב ואת משה ואת דוד, ביעקב כתיב ויברח יעקב (ספרי נ"ז), במשה כתיב ויברח משה מפני פרעה (שמות נ"ט), (ח) בדוד כתיב דוד ברח וימלט (ש"א י"ח), (ט) ואומר לך עמי בא בחדריך וכו' (שפי"ט ט"ז).

הערות ותקונים

מה ומוקן לזה, עיין בגדפס שהוסף המדפיס מנאכטובס הרחבת דברים, ולקח דבריו מן המדרש במ"ר אות ח' בפ' כ"ב, ובעל המדרש במ"ר לקח מן הילמדט, והרואה לדבריו שבעל המדרש במ"ר לקח את דבריו אלה מן הילמדט, תראה בערך שכן הר שסביב ג"כ מן הילמדט, ע"ש וממלא כי האמה כן: (מו) שאלה מסטרונות אחת את ר' יוסי בן חלפתא, עיין פסיקתא דרב כהנא ספרא דשקלים (דף י"ב ע"ה) אמר רבי ברכיה בלשון הזה הטיב ר' יוסי בן חלפתא, ע"ש, ועיין גם ב"ר פס"ח, וי"ד פ"ח, במ"ר פ"ג, הנחומא הגדפס ושלח אות י', ובילקום מסות רמו תשפ"ו שאלה מקידונות ים לתקן מסטרונות, מן אות פ נעשית קי, ומן אות ר נעשית ד, והבאית זה להראות איך מפרש אחד כתב ב"ד בילקום פי' מוקדנית מני מוקדון, ומובא לנכון בילקום שמואל רמו פ"ה ובילקום תהלים רמו תח"ב, גם יש לתקן בילקום מסות שם לכמה ימים ברא את עולמו וכו' עד יושב ועושה סולמות, ג"ל וכו' עד יושב ועושה סולמות, ר"ל בשם חמלא כל המאמר עד יושב ועושה סולמות. (מו) ואיזהו עשיר השמח בחלקו, וכו' ב"ר רומי וכו' רח"ס, אבל בגדפס אות ז' וגם במדרש במ"ר מלאה הוספה המתחלת ומקנה ר' ז"ה לב חסם לימים, במדרש במ"ר שם נוסף בהתחלה מה שחבר בתנחומא הגדפס, וממלא בילקום מסות שם בשם הילמדט, כמו שמוצא במדרש במ"ר, וכן קל"ז מזה מוצא בילקום קהלת רמו תתקפ"ס, ע"ש:

(א) ילמדנו רבינו, מוצא גם בגדפס אות ח', ובעל מדרש במ"ר ששמים המלות "ילמדנו רבינו" והציג "הלכה": (ב) מן הגוים, פי' חילות בל"ע שודדים, ובעל מדרש במ"ר הציג מן הגוים, וכן ב"ר רח"ס הגי' מן הגוים, אולם ב"ר רומי וכו' מינכטן (בכ"י מינכטן נעתק פי' מסעי) הגי' מן הגוים, עיין בהערה שלאחריה: (ג) כך שנו רבותינו, לאו בפירוש אחרת, עיין במשנה ר"ה כ"ג פ"ג הבא להליל מן הדליקה ומן הגוים ומן הנכר ומן המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח, ונדמה כי הרמ"ס גורם מן הגוים, כמו שתרצה בגמרא שבת פכ"ו ה"ז הביא היוצאין להליל נפשות ישראל מיד עכו"ם או מן הנכר או מן המפולת, איך ספק שהיה כהוב מן הגוים, וזה"ל הציג עכו"ם, או היתה הגי' הנכונה מיד הגוים וזה"ל הציגו המדפיסים מן העכו"ם. וגם בגמרא עירובין דף מ"ה ע"א איתא הבא להליל מן הגוים ומן הנכר ומן המפולת. ובגמרא ב"ב דף קי"ד ע"א איתא במשנה המל' מן הנכר או מן הגוים או מן הלסטים, אולם בגמרא שם הביא המל' מן הנכרים, כאלו היתה הגי' במשנה הגוים: (ד) בגדפס שאלו להרגו ברה ומלט, ור"ל שבת בשבת דכתיב ויקם דוד ויברח ביום ההוא מפני שאול (ש"א כ"א), ובא נוסח בשבת, עיין ילקום שמואל רמו ק"ל בשם הילמדט, ועיין מנחות דף ג"ה פ"ג, ועיין בדר"ק בש"א כ"ב ז' גלריכות: (ה) שאלו כתבים רעים מן המלכות לגדולי ציפורי, בגדפס הוסיף, בשבת: (ו) מה אתה אומר נברח, פי' מן המלכות, עיין עירובין שם: (ז) אמר להם ולי אתם שואלים, בגדפס נוסף אמר להם "ברמו", וכו' גם במדרש במ"ר: (ח) בדוד כתיב ודוד ברח וימלט, בגדפס הביא הכהוב ודוד גם וימלט "ש"א י"ז": אולם במדרש במ"ר הביא כמו ב"ר שלפנינו: (ט) ואומר לך עמי בא בחדריך אל, ואולי הכהוב נמשך שביא הכהוב הוא ע"פ דרשתי לעיל בתנחומא (ויאלה אות ה') לך עמי בא בחדריך אל תעמוד כנגד השטן, אלא מן לך מקום, שהרי אני נתתי מקום לשטה, שנאמר הטיב אחר לימים, נצח עמד כנגד השטן ונפל, לנכרס

(י) ומנין שפיקח נפש דוחה את השבת, שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח), ולא שימרת בהם, וכתוב במילה וביום השמיני ימול בשר ערלתו (שם יג), ואפילו בשבת, והלא דברים קל וחומר, ומה המילה שהיא אחת מרמ"ה איברים [של אדם], דוחה את השבת, כל גופו על אחת כמה וכמה. אמר הקב"ה [לישראל] בני הזהרו במצותי, ושמרו את התורה, כי כמה נסים ונפלאות עשיתי לכם מיום שיצאתם ממצרים, והפלתיו את שונאיכם, והעברתי אתכם בים, והפלתיו פחד ורעדה באויביכם, והשמדתי את האמורי וסיחון ועוג, וכל ארבעים שנה שהייתם במדבר, לא הנתתי אתכם שעה אחת, וכמה נחשים ועקרבים הרגתי לפניכם, שנאמר המוליך במדבר הגדול והגורא נחש שרף ועקרב (דברים ח טו), (יא) לכך אמר הקב"ה למשה, כתוב המסעות שנמעו ישראל במדבר, כדי שידעו כמה נסים עשיתי להם בכל מסע ומסע. (שנאמר) [מנין משה שקראו בענין] אלה מסעי בני ישראל וגו' ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' :

[ב] [אלה מסעיו]. (יב) משל למלך שהיה בנו חולה, הוליכו למקום אחר לרפואתו, כיון שהיו תורין התחיל אביו מונה את המסעות, כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת בראשך, כך אמר הקב"ה למשה מנה להם את כל המקומות, היכן הכעיסוני, (יג) לכך נאמר אלה מסעי :

[ג] (יד) וידבר ה' [אל משה לאמר] צו את בני ישראל וגו', כי אתם באים אל הארץ כנען (מדרש לר"א ט). מלמד שהוראת הקב"ה למשה כל מה שהיה, ומה שעתידי להיות, הראה לו שמשון עומד מדן, וברק מנפתלי, וכן כל דור ודורשיו, דור ופרנסיו, דור וחכמיו, דור ורשעיו, דור וצדיקיו: (טו) ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי

הערות ותקונים

אברהם ברח מפני נמרוד, יצחק מפני פלשתים, יעקב מפני עשו, משה מפני פרעה, דוד מפני שאול ומפני אכישלם בנו, ע"כ: (י) ומנין שפיקח נפש דוחה את השבת, מובא כן גם בנדרס, אולם בעל מדרש במ"ר (אות א') השמיט זה, ואולי ע"ש שגגת המעתיק, ואחר הכחוב לך עמי צא בחדריך הנוסחא שם, אמר להם הקב"ה וכלו כל גדולי עולם יראו ויברחו מן שונאיכם כל אותם מ' שנה שעשיתם במדבר כו', המלות "וכלו כל גדולי עולם יראו ויברחו מן שונאיכם" היא הוספה חילונית אשר רשם אחד בגדול אחר שחשב יעקב ומשה ודוד ברחו, הוסיף כן בגדול, וכלו ר"ל כיוצא באלו כל גדולי עולם יראו ויברחו, ואח"כ הוצא זה פרימה שלא במקומו, ובנדרס דפוס קאנטאטנינה ודפוס וויניציא חסר מן ולא הנתתי אתכם אפילו שעה אחת, עד המוליך במדבר הגדול והגורא מקום נחש שרף ועקרב, והמדפוס ממאנטובה הוסיף זה לגוף הספר: (יא) לכך אמר הקב"ה למשה כתוב המסעות, מובא בילקוט ריש מסעי רמז תשס"ו בשם התנחומא: (יב) משל למלך שהיה בנו חולה, מובא בילקוט שם, י"ב דרש"י פה"ת בשם התנחומא, וכן מובא בנדרס אות ג', ולפי המאמר הזה נמצא בתנחומא הנדרס מאמר אחד (כל אות ג') המתחיל אלה מסעי בני ישראל וכו' נ' נחית כלאן עמך, מזה נחית לשון נוסריקון וכן העתיק כל המאמר בעל מדרש במ"ר פכ"ו וזה הוסיף בעל מסדר התנחומא הנדרס מן הילמדנו, כמו שראה בילקוט ריש מסעי הביא בשם הילמדנו וכו' נחית כלאן עמך מה הלאן אין מכניסין אותן לכל כו', וזה נמצא ג"כ במאמר הזה, לכן אין ספק שכל המאמר נוסף ונעחק מן הילמדנו, אף כי ההחלף המאמר נמצא ג"כ בתנחומא כ"פ' בשלח אות ס"ו אבל בקצת שינויים, ומובא ג"כ במאמר שהוא בתנחומא בשלח, בילקוט תהלים רמז תת"י"ח בשם התנחומא. ובנדרס דפוס קאנטאטנינה גם דפוס וויניציא נשמעו המלות "ר' יהושע אומר נפלאות עשית להם חרות נתת להם ימיןך הושע אותם, הניו ראה נתת להם ביד משה ואהרן" והמדפוס ממאנטובה הוסיף חלק המאמר הזה אל תוך הספר פרימה ונמצא לנכון במדרש במ"ר שם, וההוספה מן הנדרס ליתא גם בכ"י רומי ויתא גם בכ"י רח"ס (ובכ"י מינכטן לא העתיק המעתיק מאמר שלם), ונמצא גם בכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי וגם בדפוסים הראשונים דפוס של קאנטאטנינה ודפוס וויניציא: (יג) לכך נאמר אלה מסעי, בנדרס אות ג' נמצא הוספה ונעחק גם במדרש במ"ר (אות ד) ד"ל למה זכו לכהוב בתורה כל המסעות עד סוף אות ג', ובמדרש שם עד סוף אות ד', ואין ספק שנוסף מן הילמדנו הנאמר, ויתא בכ"י רומי ורח"ס, נמצא בכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי ובדפוס קאנטאטנינה ודפוס וויניציא: (יד) וידבר וגו' מלמד שהראה הקב"ה למשה, מובא בנדרס אות ד' ובמדרש במ"ר אות ה', ועיני בספרי פ' ברכה פסקא שני' בצריכות, ובילקוט ברכה רמז תתקס"ג בשם הספרי: (טו) ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק ויעקב לאמר אמר הקב"ה למשה שנועה שנשבעתי כו', ובנדרס ובמדרש במ"ר הני' שנאמר זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק ויעקב וגו' מלמד שהראה ניהם, אמר משה מי ידונין זה כו', ולדעתי נכון מאד כנ"י כ"י רומי וזה הארץ (ונוסב על הכחוב שלפניו כפ' מסות ל"ד ב') לך אמור לאברהם ליצחק ויעקב שנועה שנשבעתי להם קיימתי לבניהם נכך נאמר לאמר, וראיתי בכ"י רח"ס וכ"י מינכטן שמוצא כך, ויאמר ה' אל משה זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' אב"ב

לאברהם ליצחק וליעקב לאמר (וזהם לו ד). אמר הקב"ה למשה שבועה שנשבעתי להם קיימתיה לבניהם, לכך נאמר לאמר :

[ד] (מז) כתיב ויאמר יהושע אל עכן וגו' (יחזק' יט). אמר לו עכן בשביל דבר זה שאתה אומר אלי אני מת, כיון שראה עכן כך, אמר בלבו עתה אלכד בגורל ולא אאמן ואחשב בזבן לפני יהושע, באותה שעה אמר עכן ליהושע, על מה אתה מפיל גורלות בני ובין ביתי, אפיל הגורל בינך ובין פינחס, אם לא יעלה הגורל על שניכם אף אני מאמין, באותה שעה (אמר) [ויאמר] יהושע (לעכן) [אל עכן] בני שים נא כבוד לה' אלהי ישראל ותן [לן] תודה והגד נא לי מה עשית (ע); א"ל עכן ליהושע אף אתה הגד לי מה עשית, מיד נפלה מחלוקת בישראל, ועמדו שבט יהודה במריבה, והרגו מישראל כיתות כיתות, כיון שראה עכן כך, אמר בלבו כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ואני על ידי נהרגו כמה אנשים מישראל, אני הוא חוטא וחמטא, מומב שאודה פשעי לפני הקב"ה ולפני יהושע ולא תבא קלקלה על ידי, מה עשה עכן עמד והשמיע קולו (יו) והסו כל הקהל לפניו, אמר ליהושע אמנה אנכי חטאתי לה' אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי (עס עס כ), ולא זאת בלבד, שכבר פעלתי באהדות, אל יהושע ואני כך הייתי יודע שהדבר תלוי כך, והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני (עס עס ט), (יח) וארא בשלל (עס עס כה), [אמר ליה] ואיתי מה כתיב בתורה ואכלת את שלל אויביך (וזהם כו יד), אדרת שנער וגו' (יחזק' ע), ואל תאמר שאני עני והייתי צריך, שאין שבשט יהודה עשיר ממני, מיד וישלח יהושע מלאכים וירצו האהלה וגו' (עס עס כג), מפני מה שלח אותם יהושע, כדי שלא יגנובו אותם שבט [יתודה] ויוסיפו במחלוקת, לפיכך שלח יהושע סהרה, ויביאום אל יהושע ואל כל בני ישראל ויציקם לפני ה' (עס עס כד), מהו ויציקם, אמר יהושע רבש"ע על אלו כעמט על בנגד, הרי הם נתונים לפניך, מיד ויקח יהושע את עכן בן זרה וגו' [ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמורו] (עס עס כה), את בניו ואת בנותיו כדי לרדותן, ואת שורו ואת חמורו ואת אהלו לשריפה, וכל ישראל עמו (ע), לראות בדינו כדי שלא יהו גילין לעשות כן, ויעלו אותם (אל) עמק עכור (ע). ויאמר יהושע מה עכרתנו [יעכר ה'] (היום הזה) [ביום הזה] (עס עס כז), (יט) היום הזה רצא עכור ויש לו חלק לעולם הבא, וירגמו אותו כל ישראל אבן (ע), הוא לבדו, וישרפו אותם באש (ע), בממונו הכתוב מדבר, שכן נאמר לו על פי הגבורה, והיה הנלכד בחרם ישרף באש אותו ואת כל אשר לו (עס עס מ), אלא ללמדך שהורה עכן שבשבת נגב אותם, והוציא מיריחו והסמין בתוך אהלו, ונסקל על חילול שבת, ונשרף על שמעל בחרם, ומנין אתה מוצא, שכן הקב"ה אמר ליהושע, ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל, וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקיף את העיר פעם אחת, כה תעשה ששת ימים, ושבעה כהנים וגו' (עס עס נד), ללמדך (כ) שבשבת נכבשה יריחו, ודבר זה עשה יהושע מדעתו, והסכים הקב"ה על ידו, אמר יהושע השבת קודש, שנאמר ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם (שמות לא יד), וכל מה שכבשנו בה יחא קדש, שנאמר וכל כסף זהב וכלי נחשת [וברזל קדש הוא לה'] (יחזק' יט), ומנין שרצבים על ידו, שנאמר [והיתה העיר] חרם היא וכל אשר בה לה' (עס עס יז), באותה שעה וישב ה' מחרון אפו (עס עס יט), ועליו נאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי מו יז), זה יהושע שהשיב חרון אף ה' בישראל :

הערות ותקונים

אמר לו הקב"ה למשה לאמר וליעקב שבועה שנשבעתי להם קיימתיה לבניהם, לכך נאמר ויאמר, ומה שזכרם בנדפס נגזרם סהרה ניהנס אל ידעתי איך דייק מזה, ומיין בספרי ברכה ספקא ע"ז אמר שמועס עס כל מה סהרה הביא ד"ה עד זכר, סהרהו ניהנס, ע"ה, ונגדנס ובמדרש במ"ד נמלא אחר זה הספס, וליתא ככ"ר רח"ס וכ"י רומי, וממלא גס ככ"ה ה' של אקססארד וככ"ה הספרי: (פז) כתיב ויאמר יהושע אל עכן, מונא בילקוס יהושע רמו ו"ה בשם התנחומא ומונא ג"כ בנדפס אות ה' ובמדרש במ"ד בלמנע אות ו', ומיין נגמ' סהדרין דף מ"ז ע"ב וירושלמי סהדרין פ"ה ה"ג (דף כ"ג ע"ב): (יז) וסכו כל הקהל לפניו, ככ"י רומי והסו כל העדה את דבריו, וככ"י רח"ס והסו כל הקהל לפניו, ובנדפס והסכו כל העדה לפניו, וגם במדרש במ"ד גורס והסו, ופי' המ"ד ושחקו, כמל"ה ויהם כלל: (יח) ואילו בשלל, מונא בילקוס יהושע עס בשם התנחומא: (יט) היום הוא עכור ויש לו חלק לעולם הבא, מפנה סהדרין דף מ"ז ע"ב, ומיין סהר"ה ס"ח, מס' שמות פ"ב: (כ) שבשבת נכבשה יריחו, ירושלמי שבת פ"א, כ"ר סוף סמ"ז, סדר טולס רבה

(ה) וידבר ה' [אל משה לאמר] צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל הארץ כנען וגו' (ממדרג ל' א' ב') . (כא) ילמדנו רבינו עד שלא נכנסו לארץ כיצד היו מברכין על המזון , (כב) כך שנו רבותינו עד שלא נכנסו לארץ היו מברכין ברכה אחת הון את הכל , משנכנסו היו מברכין על הארץ ועל המזון , כיון שזכרה ירושלים חסיפו בונה ירושלים , משנקברו הרוני ביתר הוסיפו המזב והמשיב , (כג) המזב שלא חסריו , והמשיב שניתנו לקבוריו , ואין לך חביב מכולם יותר מברכת הארץ , (כד) שובך אמרו חכמים כל שאינו מוכיר בברכת המזון , על הארץ ועל המזון , ארץ המרת מוכרה ורחבה , ברית ותורה חיים ומזון , לא יצא ידי חובתו , אמר הקב"ה חביבה עלי ארץ ישראל יותר מן הכל , אני הוא שתדתי אותה , שנאמר אל (הארץ) [ארץ] אשר תרמי להם (ויחזקל כ' ו') , וכן הוא אומר ואתן (להם) [לך] ארץ חמדה וגו' (דברים י"ט) , אתה מיצא כשהרג יחושע אותן המלכים , אמר ר' ינאי הכהן ששים ושנים מלכים היו , ל"א בירחו (כה) ול"א בסיסרא , כיון שהלך להלחם עם ישראל נהרגו אף הם עמו , למה שהיו מתאווים עמו לשתות מים ממימי ישראל , (כו) וביקשו מן סיסרא ואמרו לו בבקשה ממך נבא עמך בחנם , שאנו מתאווים למלאית כרסינו מן המים של ארץ ישראל , שנאמר באו מלכים נלחמו וגו' בצע כסף לא לקחו וגו' (שופטים י"ט) , להודיע חיבתה של ארץ ישראל . אמר הקב"ה למשה הארץ הזאת חביבה עלי , שנאמר ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה (דברים י"ט) , וישראל חביבין עלי , שנאמר כי מאהבת ה' וגו' (שם י"ט) , אמר הקב"ה אכנים [את ישראל שהם] חביבין עלי , אל ארץ שהיא חביבה עלי (שנאמר) [מנין משה שקראו בענין] כי אתם באים אל הארץ וגו' :

[ו] (כו) כי אתם באים אל הארץ . (כח) [מה כתוב למעלה מן הענין , והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם] (ממדרג ל' ב') , וז"ל מלפנו מבהמות (הארץ) [ארץ] (איוז ל' י"א) , אמר להם לישאל , (כט) למדו מפיו של אליהו , כי בשעה שאמר אליהו

הערות ותקונים

פ"א , ילקוט יהושע רמז ס"ז : (כא) ילמדנו רבינו עד שלא נכנסו לארץ כו' , וכן מובא בגדפס אות ו' , ובעל המדרש במ"ר השמים המלון , ילמדנו רבינו והצ"ה , הלכה" : (כב) כך שנו רבותינו , לא נמלא בנשנים , אבל הוא מיומר דרב נחמן , משה חקן לישראל ברכת הון בשעה שירד להם מן , יהושע חקן לישראל ברכת הארץ כיון שנקנסו לארץ , דוד ושלמה חקנו בונה ירושלים , דוד חקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך , ישלמה חקן על הבית הגדול והקדוש , הסוב והמסיב ביבנה חקנו כנגד הרוני ביתר : (כג) הסוב שלא חסריו , וזמ' שם בשם רב תנחומא : (כד) שך אמרו חכמים , בנמי ברכות דף מ"ט ע"א בשם ר' אילעא אמר ר' ישכר בן אחא משום רבינו כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו . ועיין שם בזה"ש דף מ"ט ע"ב בריית וזמדרג' שם : (כה) ול"א בסיסרא כיון שהלך להלחם , מוכא בילקוט שופטים רמז נ"ב בשם התנחומא : (כו) וביקשו מן סיסרא ואמרו לו בבקשה ממך נבא עמך בחנם , בגדפס טוסף בלמנע הוספה , וכך איתא שם , וביקשו מן סיסרא ואמרו לו בבקשה ממך נבא עמך [למלחמה] כל מלך שהיה מנבק למלחמה היה משלם ושובך מלכים כספן עשורו איתו , אמרו לסיסרא אן אנו מנבקים ממך כלום אלא נבוא עמך בחנם כו' , ובכ"י רומי ובכ"י רח"ס הגירסא כמו בכ"י שלפנינו , ובכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי הוא כמו בגדפס : (כז) כי אתם באים אל הארץ וז"ל מלפנו מבהמות ארץ , לפני זמ' נמלא הוספה בגדפס כל אות ו' המתחיל לו את בני ישראל וז"ל לא אים אל ויכז , יתחק נ"ל במדרש במ"ר פכ"ז אות ח' , וכן נמלא בכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי , ולא נמלא בכ"י רומי ולא בכ"י רח"ס אלא בכ"י מיכנן , רק מתחיל גם שם מן וז"ל מלפנו מבהמות ארץ שהובא נ"ל בגדפס בלוח ח' ובמדרש במ"ר בלוח ס' , ובגדפס בלוח ב' וז"ל שמוסיף השמים המדפים את התחלת המאמר , ונמלא בכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי , ובגדפס קאנטאטאטיא ובגדפס וויניציא , רק המדפס מן מאתוזה השמיני , שכן נמלא שם , לפי ששם הכתוב עשירי אדם לעמוד [הטול] לו נומר שהוא אלוה התחיל צווח ואומר לא אים נעשה אלוה , אים אמר שאני מכזב [שמי אלוה] ועיני להסתחם ואומר דבר ואינו יכול עשורו , שנאמר הווא אמר ולא יעשה ואינו יכול לקיים את דבריו , שהוא בן אדם ועשירי [למחות] [למחות] לך נאמר לא אים אל ויכזב . והח"כ מתחיל ד"ל לא אים אל עושה לאל ביכזב , ובמדרש במ"ר השמיני זמ' נ"כ , והמדפסים שכתו למחוק גם מלת , ד"ל"ה בהתחלת המאמר , והר"י כתב שם , ומה שכתב ד"ל מיותר וס"ס ובתנחומא ויחזק' , אולם כאשר הוא בכ"י אשר נמלא המאמר היה השמיני , כיון אשר זמ' ד"ל , אבל כאשר השמיני התחלת הנאמר היה להשמיט גם מלת ד"ל : (כח) באים חביבין למעלה מן הענין , הוספה כמו שהוא בגדפס , ויש לתקן גם כן במדרש במ"ר המתחיל כי אתם באים והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם : (כט) למדו מפיו של אליהו כו' , מוכא בילקוט מלכים רמז רי"ד , ובשעת מנין שם , מדרש"ה וז"ל , תנחומא" :

[לעובדי] [לנביאי] הבעל בחרו לכם (את) הפר האחד ועשו ראשונה (מ"א יח כ), באותה שעה נתקבצו ארבע מאות וחמשים נביאי הבעל, (ל) (ות"נ) [וארבע מאות] נביאי האשרה, ולא יכלו לזוז רגלו מן הארץ, ראה מה כתיב שם, ויתנו לנו שנים פרים וגו' (ס"א ס"ב), אמר להם אליהו בחרו לכם (לא) שנים פרים תאומים מאם אחת, הנדילים על אבות אחד, (לב) והסילו עליהם גורלות, אחד לשם, ואחד לבעל, בחרו להם הפר הגדול, ופרו של אליהו היה נמשך והולך אחריו, ואותו הפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל אותו נביאי הבעל, ונביאי האשרה, לזוז רגלו מן הארץ, ולא יכלו, עד שפתח אליהו ואמר להם לך עמם, השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם, ואמר לו אני וחבירי יצאו שבטן אחד, וגדלנו במרעה אחד, על אבות אחד, והוא עלה בחלקו של הקב"ה, ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי בחלק הבעל, להזכים את בוראי, אמר לו אליהו לך עמם, ואל ימצאו עליה, בשם ששמו של הקב"ה מתקדש על זה שעמי, כך מתקדש עדיך, א"ל וכן אתה יועצני, שבועה שאני זו מכאן עד שתמסרני בידם, שנאמר ויקחו את הפר אשר נתן להם ויעשו (ס"א ס"ב), ומי נתנו להם, אליהו, ואתה למד שאליהו אמר להם בחרו לכם הפר האחד (ס"א ס"ב), ולבסוף כתיב ויקחו את הפר אשר נתן להם (ס"א ס"ב), לכך נאמר מלפנו סבהמות ארץ. (לג) ומועוף השמים (תחכמנו) [יחכמנו] (ל"ד נ"ה), אמר הקב"ה לימדו מן העורבים, שהיו מכלכלים את אליהו, שנאמר ואת העורבים צויתי לכלכלך שם [והעורבים מביאים לו לחם ובשר וגו'] (מ"א י"ד), מהיכן היו מביאים לו לחם ובשר בבקר ולחם ובשר בערב, (ל"ד) מן שולחנו של יהושפט, לפי שלא היו רוצים אותם עורבים ליכנס בביתו של אחאב, להוציא משולחנו של אותו רשע כלום לאותו צדיק, מפני שהיה ביתו מלאה עבודת כוכבים, היו מועף השמים (תחכמנו) [יחכמנו], אמר הקב"ה לישראל לימדו מן הפר, ומן העורבים, ואל תפנו אל האלילים להסתכל בהם, (שנאמר) [מנין ממה שקראו בענין] [והורשתם את כל יושבי הארץ:] [ז] (לה) כי אתם נאים. וזה"ל הדור אתם ראו דבר ה' [המדבר הייתי לישראל] וגו' (יחמ"ב ז א'), אל תהיו קורא אלא המדבר הייתי לישראל דבר ולא הייתי עושה לישראל, הארץ והתנתי ליתנה להם שמה אמרתי שהיא נאה והטעיתי אותם, אם ארץ מאפליה (ס"א), (לו) מהו מאפליה, שמה אמרתי לכם להכניס אתכם לארץ והלקשתי אתכם, שאין מאפליה אלא לשון הלקשה, שנאמר כי אפילות הנה (שמות ט ז), הרי אתם נכנסין לתוכה. כי אתם באים אל הארץ כנען, (לו) ארץ של פרקמטיא, (לח) ארץ של סחורה, במה דאת אמר בנעניה נכבדי ארץ (שפי"ב כ ח): (ל"ט) זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה (כמ"ד לו ז), מהו לכם, לכם היא ראויה, משל למלך שהיו עבדים ושפחות, והיה משיא עבריו מן (מ) אוסיא אחרת, עמד המלך וחישב ברעתו, אמר העבדים שלי, והשפחות שלי, מוטב שאושיא עבדי לשפחותי שלי (לשלי), כך אמר הקב"ה, הארץ שלי הוא, שנא' כי לי הארץ וגו' (ויקרא כ"ה כג), ואומר לה' הארץ ומלואה וגו' (תהלים כ"ד א'), וישראל שלי הם, שנאמר כי לי בני ישראל עבדים (ויקרא כ"ה כ), מוטב שאנחלה

הערות ותיקונים

(ל) ות"נ נביאי האשרה, גם בנדרם ובמדרש כמ"ר הגי' ות"נ נביאי האשרה, אולם נכ"י רומי ורח"ס וכ"י מינכן וזילקוס מוצא לנכון וארבע מאות נביאי האשרה, וכן מפורש בקרא ואת נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ונביאי האשרה ארבע מאות (מ"א יח יט): (לא) שנים פרים תאומים, עיין מה שהעיר הגאון הרש"ס צ"ח: (לב) והסילו עליהם גורלות, עיין מה שהעיר ותיקן הרב מהר"ז בפירושו למדרש ס"א: (לג) ומועוף השמים תחכמנו, כ"ה נכ"י רח"ס וגם נכ"י מינכן, והקנתי יחכמנו, כלשון הכתוב: (ל"ד) מן שולחנו של יהושפט, מוצא בילקוט מליכים רמז ר"ס כ"ט בתנחומא, ונראה גם נכ"י ס"ג, וי"ד ריש פ"ח, ועיין בנמ" צבלי סנהדרין דף ק"ג וחולין דף ה', והעורבים מביאים לו לחם ובשר, מהיכן מיייתו ליה מבי פנחא לרחאב כו"ע: (לה) כי אתם נאים אל הארץ, וזה"ל הדור אתם ראו דבר ה', מוצא לעיל בתנחומא במדבר אות ז', וכן מוצא בנדרם פ' וסעי בלוח פ', וכן במדרש כמ"ר אות י', ובמדרש כמ"ר שם נשמעו המלות דבר ולא עשה הארץ שהתנתי ליתנה להם שמה אמרתי להם שהיא נאה והטעיתי אותם: (לו) מהו מאפליה, בנדרם כמו מאפליה, ז"ל מהו מאפליה, ובדרום קאנשטאטינא ודרום וויניצ'ה הגי' כמו מאפליה: (לז) ארץ של סחורה, דורש כנען משון כנעניה נכבדי ארץ: (לח) ארץ של פרקמטיא, ארץ של סחורה, המלות "ארץ של סחורה" הם לפרש ולבאר המלות "ארץ של פרקמטיא": (ל"ט) זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה, מהו לכם. מוצא בילקוט מסעי רמז תשס"ו בשם התנחומא: (מ) אוסיא, פ' שדה: נגד

מדרש מסעי

נחמיה

את ארצי לעבדי שלי, לעם שלי, (מא) לכך נאמר זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה:
 [ח] וידבר ה' [וגו'] דבר אל בני ישראל [וגו'] כי אתם עוברים וגו' (נמדרג לה ס י).
 (מב) וז"ה טוב וישר ה' על כן יורה חסמים בדרך (הלים כה ח), וזכור רחמך
 ה' וחסדך וגו' (סס טו), אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אילולי רחמך שקידמו לאדם
 הראשון, לא היה לו עמידה, שאמרת לו כי ביום אכלך ממנו מות תמות (נחמיה כ י),
 ולא עשית כן, (מג) אלא הוצאתו מן עדן, שנאמר ויגרש את האדם (שם ג כד), ולמה
 נתגרש, על שהביא מיתת לדורות, והיה צריך למות מיד, אלא שריחמת עליו ויגרשתו,
 בדרך הרוצה בשגנה, שגולה בערי מקלט, לכך נאמר וזכור רחמך ה' וחסדך וגו', כיון
 שעמד משה, א"ל הקב"ה והקיימים לכם ערים (נמדרג ט), אמר משה רבש"ע זה
 שהורג נפש בשגנה בדרום או בצפון, מנין יהא יודע היכן ערי מקלט שיהא בורח שם,
 (מד) א"ל תכין לך הדרך (נמדרג יג), תכוון לך הדרך, שלא יהו מועים, וימצא אותו גואל
 הדם וייתנוהו, ולו אין משפט מות, א"ל היאך, א"ל העמד להם (מה) (איסליות)
 [אסליות] מכוונות לערי מקלט, שיהא יודע לילך לשם, ובכל (איסלם) [איסלם] רשום
 עליה רוצח לערי מקלט, שנאמר תכין לך הדרך וגו', לכך אמר דוד טוב וישר ה' על
 כן יורה חסמים בדרך, אם לרוצחנים עשה שביל ודרך שיברחו וינצלו, לצדיקים על אותה
 כמה וכמה, ידרך עניים במשפט (הלים כה ט):

[ס] ונס שמה רוצח מכה נפש בשגנה (נמדרג לה יא). ולא בדרך, אם ילך אדם ויתרוג
 בדרך, ויאמר בשגנה הרגתי, ויהא בורה לערי מקלט, אמר הקב"ה אפי' נכנס
 ובורח למזבחי הרנו אותו, שנאמר וכי יזיר איש וגו' מעם מזבחי תקחנו וגו' (שמות כא יד),
 ומי היה זה שברה למזבח ונהרג, זה יואב, שנאמר והשמועה באה (אל) [עד] יואב
 וגו' ויחזק בקרנת המזבח (מ"א כח), את מוצא שהיה יואב חכם גדול, וראש סנהדרין,
 (מו) שנאמר יושב בשבת תחכמוני (ש"ג כח), ולא היה יודע שכתוב בתורה מעם מזבחי
 תקחנו למות (שמות כא יד), (מו) [שהלך והחזיק בקרנות המזבח], (מו) אלא אמר [יואב] הרוני
 ב"ד אינן נקברים בקברות אבותיהם, אלא הם לעצמם, מוטב למות כאן, שאקבר עם
 אבותיי, וישב בניתי (אל) [את] המלך דבר לאמר, כה דבר יואב וכה ענני, ויאמר לו המלך
 עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו (מ"א כג לה), למה נהרג שכן צוור דוד אביו, וגם אותה

הערות ותקונים

(מא) לכן נאמר זאת הארץ וגו', כ"ה נביא רומי וכ"י רח"ס וכ"י מיינען, אולם נדפס (סוף חות י) ונמדרש
 במ"ל (חות י"ג) ובכ"ה ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי נמצא אחר זה הוספה: "ד"ל זאת הארץ וז"ה כח מעשיו
 הניד לעמו, אמר להם הקב"ה לישראל יכול הייתי לבראות ארץ חמדה אחרת (נמדרש במ"ל ארץ חמדה):
 אלא נצטיל לבראות לכם כח אני אורסי, וזוה"ל מפניכם וטען לכם את ארלם לקיים מה שאמר כח מעשיו
 הניד לעמו": (מב) וז"ה טוב וישר ה' על כן יורה חסמים בדרך, וזכור רחמך וגו', ז"ל וז"ה זכור רחמך וגו'
 טוב וישר ה' וגו', וגם האמאר הזה מוצא בילקוט מסעי שם בשם התנחומא, והשמים הכתוב וזכור רחמך
 ומוצא נ"ל נדפס ונמדרש במ"ל, וגם שם הגירסא כמו לפנינו בכ"י: (מג) אלא הוצאתו מן עדן,
 נדפס ונמדרש במ"ל נוסף, והיה חשע מלחם ושלשים שנה ואחר כך מת, ומה עשית לו גרשתו מן עדן.
 והלשון כפול ויש לתמוך המלות, ומה עשית לו גרשתו מנ"ע: (מד) א"ל תכין לך הדרך, עיין מכות דף י':
 (מה) אסליות, וכן להלן ובכל אסלם, וגם בכ"י רומי וכ"י רח"ס וכ"י מיינען הני' איסליות, אסלם,
 וכן נדפס איסליות איסלם, והמלה משוכת, וז"ל אסליות וכן אסלם. והיה המלה היונית
 והרומית $\alpha\sigma\tau\epsilon\lambda\alpha$ ופי' מנצח אכן (דסקיפולוס ויט' מייסירפסטן) כמו שכתב העשפי בערך אסלול פי'
 מנצח אכן נצטח לעדה וכחוסים זה דברי ברית שלום או זווי המלך או דבר אחר, וראיתי במדרש במ"ל שם
 נאמר לנכון איסליות, והמ"ל הביא ים ספרים גורסים איסלם וסם שווקים, והגירסא הזאת משוגג עכ"ל.
 ועיין בילקוט חללים רמז תש"ב רבי אבין בשם ר' יעקב אמר על כל מיל ומיל היה עומד בורגן, ועל כל
 בורגן ובורגן היה עומד אלס, והיתה ידו של אלס עקומה, והיה מראה להם להיקח היה עיר מקלט, הוי על
 כן יורה חסמים בדרך, וזה נקח ממדרש חללים מוזכר כ"ה, ועיין בגמרא מכות טס. והוראת מלת בורגן
 עיין ערוך ערך ברגן ועיין פסיקתא דרב כהנא פסקא את קרנני ובהערה ז"ל שם: (מו) שנאמר יושב בשבת
 תחכמוני, עיין מ"ל דף פ"ה שדורש הפסוק על דוד שהיה יושב בשבת תחכמוני: (מו) שהלך והחזיק בקרנות
 המזבח, מכות י"ב וירושלמי מכות פ"ב ה"ו, סנהדרין מ"ח, ומוצא בילקוט מלכים רמז ק"ע בשם הגמרא:
 (מו) אלא אמר יואב הרוני ב"ד אינן נקברים בקברות אבותיהם אלא הם לעצמם, עיין רש"י מ"א ח' כ'
 שכתב זה בשם התנחומא על בקרעת המזבח אלא יואב (מ"א ב' כ"ח) כמו שהוא בתנחומא וכן הר"ל הביא דרשת
 במ"ל ב' כ"ח אלא יואב כי שם מקומו, ושם אחר שאלו יואב בקרעת המזבח להיות נכסיו לירשיו ולא
 יבנהו

ידעת את אשר עשה לי יואב בן צרויה וגו' (מ"ז נ ס), מה עשה לו, (סח) אתה מצא בשעה שכתב דוד ליואב חבו את אוריה אל מול פני המלחמה החזקה (ש"ז יא ס), עשה בן גהרני, (מט) נתקבצו כל שרי החיל על יואב, שנאמר בו, אוריה ההתי כל שלשים (וששה) [ושבעה] (ס"ג נ נט), הראה להם הכתב, לכך נאמר [אתה ידעת את] אשר עשה לי [יואב בן צרויה] ואשר עשה לשני שרי צבאות ישראל לאבנר בן נר [וגו'] (מ"א נ ס), היו סבורין שדוד צוהו להורגו, שהיה אבנר בן דודו של שאול, ולכך עמד דוד וקילל את יואב, ואמר ואל יכרת מבית יואב וגו' (ש"ז נ ט), ונתפייסו כל ישראל, וידעו שלא היה סן דוד, וצוה לשלמה בנו שיהרגו אותו, שהיה יואב בן אחותו של דוד, ורצה לקרבו לעולם הבא, (נ) כיון שביקש שלמה להורגו, אמר יואב לבניו, לך אמור לשלמה אל תדגני בשני דינין, אם תהרגני מול מעלי את הקללות שקללני דוד אביך, ואם לאו הניגני בקללותיו, מיד ויאמר לו [תמלך] עשה כאשר דבר [ופגע בו וקברתו] (מ"א נ נה), (נא) אמר ר' יהודה כל קללות שקילל דוד את יואב כולם נתקיימו ברעו של דוד, [ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע ומחזיק בפלך ונופל בחרב וחסר לחם] (מ"ז נ ט), זב מרחבעם בן שלמה, והמלך רחבעם התאמץ לעלות במרכבה (מ"א י יא), (נג) וכתוב בזב וכל המרכב אשר ירכב עליו הוב (ויקרא טו ס), מצורע מעויהו, (נד) שנאמר יהי מצורע עד יום מותו (מ"ז טו ס), מחזיק בפלך מאסא, דכתיב רק לעת זקנתו חלה את רגליו (מ"א טו נג), (נד) שאחותו פדגרא, נופל בחרב מיהאשיו, דכתיב (נה) ויורו (המורים) [החידים] למלך יאשיהו (זכ"ט נ ט), (נו) ואמר רב יהודה אמר רב נעצו בו שלש מאות (לולביאות) [לונביאות] של ברזל, עד שנקברוהו ככברה, חסר לחם מיהויכין, שנאמר וארוחתו ארוחת תמיד ניתנה לו מאת המלך (מ"ז כ ט), משלחנו של אויל מרודך, ואת מצא כל זמן שהיה יודיע קיים, היה יואש עשה רצון בוראו, שנאמר ויעש יהואש הישר בעיני ה' כל ימיו אשר

הערות ותקונים

כחצני מלכות דנכסיהון למלך כמי שהוצא במדרש שמואל פכ"ה וזכר מירושלמי שם מוטו פ"ב ס"ז (דף נ"א פ"ד) ועיין גם בסנהדרין מ"ח פ"ב: (מח) חלה מולא בשעה שכתב דוד ליואב, מולא בילקוט שמואל רמז קמ"ח ובילקוט מלכים רמז ק"ט בשם התנחומא: (מט) נתקבצו כל שרי החיל על יואב שנאמר בו שריים החתי כל שלשים וששה, וכ"ה נכ"י רומי וככ"י רח"ס ונכ"י מינכטן, רק נכ"י רומי נשמע בראש מן הכתוב, ותקתי ש"ל כל שלשים וששה כמו שהיה בקרא, ובגדפס ובמדרש נפ"ר מולא לטכין שלשים וששה, רק במקום מלך, כל מולא שם מלך, מלך נעטות, גם אחרי המלכות נתקבצו כל ראשי החילים על יואב, מוקף שם להטות שהיה ראש הנגזרים, ואח"כ הביא ראיה מהכתוב שכן כתיב בו שריים החתי (על) [כל] שלשים וששה: (נ) כיון שנקבצו שלמה להורגו, בסנהדרין דף מ"ח פ"ב, וירושלמי קידושין פ"א ס"ז (דף ס"א ע"א), נאמר שמואל פכ"ה: (נא) אמר ר' יהודה כל קללות שקלל דוד את יואב ס', נגמ' שם אמר ר' יהודה אמר רב: (נב) וכתוב בזב וכל המרכב אשר ירכב עליו, וכתב רש"י ונצי"ד כתיב גמי מרכב אסמכתא לגזירה שם: (נג) שנאמר ויהי מורע עד יום מותו, במלכים שם כתיב פצירה, פלגס בדפ"ב כ"ז כתיב מויהו. לכן תראה נגמ' בסנהדרין הביאו הכתוב ובחזקתו [ש"ל ובחזקתו] גמ' נגמ' וגו' (דפ"ב כ"ז פ"ד) והנראה וראה במלכו (שם שם יס), ויש להוסיף גם הכתוב ויהי מורע עד יום מותו (שם שם כה), וראיתי בירושלמי מולא לטכין הכתוב היה מדפ"ב, לכן גם לפנים בתנחומא במקום שנאמר ויהי מורע עד יום מותו ש"ל ויהי מויהו הכתוב מורע עד יום מותו, ויהא הכתוב מדפ"ב: (נו) שאלחוט פדגרה, וכן בסנהדרין שם ובסנהדרין דף ח' פ"ב, והמלה רומית Podagra ס' חולי רגלים (סומיכס). ובגמרא בסנהדרין שם יס אמר זה מאמר מן מר וספרא, וככ"י רח"ס וכ"י מינכטן נעטות פלגרא, זכר במדרש במ"ד שם נעטות פלגרא, ובגדפס דפוס קאטשלאנטיא ודפוס וויניציא ומחזיק בפלך מאסא דכתיב לעת זקנתו חלה את רגליו ששם ראש שאלחוט פדגרה, והמדפס ממלכותה חיקן, שששם כלשה"ב במקום, שששם ראש"י וגם כלשה"ב חיקן הוא קשה הכנה, ואין ספק שהיה הוספה חילונית שהוסיף אחד, שששם כלשה"ב כדברי סידושלמי בקידושין, ע"ס, ועיין במ"ד, וראיתי בבכ"י ה' של אקספארד (שהוא כ"ה מהתנחומא אשר כעת בדפוס) בגי' שם שששם כמי שאלחוט פדגרה [ש"ל פדגרה]: (נה) ויורו המורים, ויהא בכל הכתוב מדפ"ב, ובקרא כתיב ויורו המורים: (נו) ואמר רב יהודה אמר רב נעצו בו שלש מאות לולביאות של ברזל עד שנקברוהו ככברה, נכ"י רומי לולביות, וככ"י רח"ס לילביות, וככ"י מינכטן ללגיות. בגמרא בסנהדרין שם ומ"ק דף ח' פ"ב ואמר רב יהודה אמר רב נעצו בו שלש מאות לולביות, ובירושלמי קידושין שם ואמר ר' יוחנן [ש"ל רב יהודה] מלמד ששש ששש נופל ככברה, חסר רבי ישמעאל שלש מאות חלים יורו בשמים ס'. ולפינו תקתי בפנים לונביאות, והמלה יונית ה' צ"ח, רומה (לחלם), ובגדפס אמר רב נעצו בו שלש מאות לולביאות של ברזל עד שששש ככברה, וככ"י סנהדרין ללביאות, המדפס מוויניציא חיקן לונביאות, וז"ל אמר רב יהודה אמר רב, וז"ל לונביאות נכ"י, ובמדרש במ"ד ויציאת, ובגמרא בסנהדרין דף י"ד פ"א לא זו משם עד שששש בו שלש מאות לונביאות של ברזל ושששש

הורוהו יהיידע חכון (מ"ז י"ג), ואחרי מות (יהידע) [יהיידע] באו (אליו) שרי יהודה וישתחוו למלך אז שמע המלך אליהם (דכ"ד י"ז), שקיבל על עצמו לעשותו אלוה, לפיכך ואת יואש עשו ששמים (ס"ט ט"ז), (נז) ומפני מה נענש אבנר, מפני שעשה דמן של נערים שחוק, שנאמר ויאמר אבנר אל יואב יקומו נא הנערים וישחקו לפניו ויאמר יואב יקומו (מ"ז כ"ד), (נח) ויש אומרים מפני שהקדים שמו לשמו של דוד, שנאמר וישלח אבנר מלאכים אל דוד תחתיו לאמר למי ארץ (ס"ט י"ג), והבאים אומרים על שלא [המתין] לשאול להתפייס עם דוד, (נט) והיה בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה :

[י] (ס) אתה מוצא (סא) סתריב הגלה את ישראל שלש גליות, ראשונה (סב) הגלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי, השניה שבט זבולון ושבט נפתלי, שנאמר בעת הראשון הקל ארצה זבולון וארצה נפתלי (ישעי' מ"ג), והשלישית הגלה לשאר השבטים, (סג) שנאמר והאחרון הכביר (ס"ט), נבוכדנצר אף הוא הגלה שלש גליות מן שבט יהודה ובנימין, בראשונה הגלה יהויקים, בשניה יהויכין, מה עשה (סד) קשר אותו [בקרובין] [בקרובין] (סה) ומוקר לו, (סו) שנאמר הנני משלחך כנבירה, מה הנבירה הזו אדם מיקר לה, כך עשה לו נבוכדנצר והגלה לצדקיהו, (סז) הרי שלש גליות, אמר הקב"ה בעולם הזה על ידי עונות גלו ישראל, אבל לעתיד לבא אם יהיה נדחד בקצה השמים משג יקבעך ה' אלהיך ומשם יקחד (יג"ט) ואמר ונפוצות יהודה יקבץ וגו' (ישעי' י"א י"ג), (סח) ואמר ופדויו ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישינו ונסו יגון ואנחה (ס"ט ל"א), ואמר כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כערו וערבתה כנן ה', ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה (ס"ט נ"ג) :

חסלת פרשת מסעי וספר במדבר

הערות ותקונים

כנברה, ופרש"י לנבילות תפלות, י' לתקן גם שם לנבילות, ונמצא ע"ז דף ה' ע"ב הני' לנבילות, ו' לנבילות, ולפי בעל הערוך היתה הגירסא הנכונה בסנהדרין ובע"ז שם לנבילות, עיין ערוך ערך לך : (נז) ומפני מה נענש אבנר, עיין פסיקתא פרה (דף ל"ב ע"ב), ועיין שם בזהרית שלי, ועיין לעיל בתנחומא פרשת חוקת אות ה' : (נח) ויש אומרים מפני שהקדים שמו לשמו של דוד, עיין בפסיקתא שם : (נט) והיה בידו למחות בנוב עיר הכהנים, בפסיקתא שם ויש אומרים על ידי שהיה בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה, ועיין שם בזהרית נ"ד, ונמצא מוצא ורצון אמרי על שהיה פסיקה (על יד) [בידו] למחות (דבר נוב) [בנוב] עיר הכהנים ולא מיחה, ועיין ירושלמי פאה פ"א : (ס) אתה מוצא, כן מתחיל המאמר היה גם ככ"י רומי וכ"י רה"ס וכ"י מינעטן, אולם בנדרים ובמדרש במ"ד ובכ"י מתחילי של אקספארד ובכ"י הספרדי נמצא הוספה, ומתחיל בנדרים א"ל ובמדרש במ"ד אות י"ד, והקריאת לכה ערים, וכתוב שם ערי מקלט, את שלש הערים, י' שזאריך ישראל במערב, וי' שזעבר הירדן במזרח כו', ואח"כ מתחיל גם שם אתה מוצא כמו לפנינו, ועיין בנמצא מכות דף ע' ע"ב : (סא) סתריב, עיין סדר עולם רבה פכ"ז, ועיין פתיחתא ה' בליכה רבה, הנה גדלכים ב' י"ל מפורש שהיה הגלות של הוצע ע"י סלמנאסר וכן ע"י סול וחגלה שלמנר, אבל סתריב לא נזכר עד ארבע עשר, לחזקוהו, ודעת חז"ל בסנהדרין ז"ל שמונה שנות היו לו לסתריב ע"ס : (סב) הגלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי, כמ"ש דה"ה ה' כ"ז : (סג) שנאמר והאחרון הכביר, בנדרים ובמדרש במ"ד נוסף אחר זה, שניבד כנמכד, פי' שביבד כולם במספאס, וזה נוסף מן מדרש איכה שם, ר' אבא בר כהנא אמר הממס במספאס, ה"ד ומספאסיה במספאס השמד, וכן בתרגום ואהממונה כמה דמסממון במבינה, שענין הפינוי והביבד נקרא המימה בלרמית, ורליתו צערוך ערך ככד הציא בשכ מדרש איכה והאחרון הכביר המימה במספאס, ז"ל המימה : (סד) קשר אותו צקרונין, וכ"כ רומי וכ"י רה"ס, ובכ"י מינעטן צקרונין, ובנדרים דפוס קאנשטאנטינא ודפוס ווילניא וגם דפוס מאנמנוה וכן במדרש במ"ד צקרונין, והספרים האחרונים הליו צקרונין, והאמת שז"ל צקרונין, והמלה רומית carruca פי' מין עגלה, עיין ערוך ערך צקריין : (סה) ומוקר לו, בנדרים ובמדרש במ"ד שזאמר הנני משלחך כנבירה, ככ"י רומי וכ"י רה"ס וכ"י מינעטן שזאמר הנני משלחך כנבירה, ואין זה לשון המקרא. ובכ"י רומי נרשם א' ד' פ', אין ספק שז"ל א' ד' פ' והוא ר"ת אין זה פסוק, ואולי גם א' ד' פ' הוא ראשי תיבות אין לא פסוקא : (סז) הרי שלש גליות, כ"כ רומי ורה"ס ובכ"י מינעטן, אולם בנדרים ובמדרש במ"ד ובכ"י ה' של אקספארד ובכ"י ספרדי נוסף אחר זה, ומנין שהיה סתריב קוזמקטור שהיה מגלה אלו לכהן ואלו לכהן, והגלה את ישראל לכהן והביא אלו שזנבל לארץ ישראל, והיא הוספה, והמלה ידועה בל"י κακομαρατωρ וישל עולם (והמלה במדרש), ובכ"י ספרדי נפוצות וזוקמקטור : (סח) ואמר ופדויו ה' ישובון, במדרש במ"ד י' למחות המלות, וכן ישיה אומר"י כי מוצא גם לפני זה פסוק מישעיה :

חסלת ספר במדבר